UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
DEPARTAMENTUL DE FILOSOFIE ȘI ANTROPOLOGIE

Cu titlu de manuscris
CZU 130.3 (043.2)

PARNOVEL Valeriu

REEVALUAREA CONCEPTELOR REALITĂȚII SPIRITUALE: ASPECTE LOGICO-METODOLOGICE ALE DOMENIULUI

Specialitatea științifică - 631.01 Ontologie și Gnoseologie

Rezumatul tezei de doctor în filosofie

Chișinău, 2019

Teza de doctor a fost elaborată în cadrul Departamentului de Filosofie și Antropologie a Universității de Stat din Moldova.

Conducător științific:

CAPCELEA Valeriu, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, specialitatea științifică – 631.01 Ontologie și Gnoseologie.

Referenți oficiali:

OJOVAN Vitalie, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, Universitatea de Medicină și Farmacie „Nicolae Testimițeanu";

DODUL Dumitru, doctor în filosofie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

Componența Consiliului Științific Specializat:

SÂRBU Ion, **președinte**, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar;

ZELENSCHI Angela, **secretar**, doctor în filosofie, conferențiar universitar;

ROȘCA Ludmila, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar;

BRAGA Mihai, doctor în filosofie, conferențiar universitar;

GUȚU Vasile, doctor în filosofie, conferențiar universitar;

Susținerea tezei va avea loc la _____2020, în ședința Consiliului Științific Specializat D 631.01- 110 din cadrul Universității de Stat din Moldova pe adresa mun. Chișinău, str. A.Mateevici 60, bloc _____ sala _____

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Științificfă a Universității de Stat din Moldova (Chișinău, str. A. Mateevici, 60)**,** Institutional Repository of Moldova State University **(**http://roar.eprints.org/11352/) și pe pagina Web a C.N.A.A. (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la „___" _____ 2019

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

ZELENSCHI Angela, doctor în filosofie, conferențiar universitar _____

Conducător științific

CAPCELEA Valeriu, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar _____

Autor

PARNOVEL Valeriu _____

© Parnovel Valeriu, 2019

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Începând cu sec. al XIX-lea, ia amploare cercetarea fenomenelor culturii spirituale. În decurs de două secole datorită acestor investigații a fost introdus în circulație un volum imens de materiale care, însă, sunt evaluate, în mod fracționar și dezagregat, ca produse ale unui conglomerat de școli și curente. Asemenea abordare este condiționată de necunoașterea mijloacelor ce ar cuprinde studiile eterogene ale realității spirituale în ansamblu și ar permite tratarea lor în mod structurat și conceptualizat, depășind evaluarea segmentară și profilând direcțiile majore de cercetare.

Totodată, în cadrul cercetării vizate sunt utilizate două abordări ce pot servi în calitate de repere conceptuale pentru a efectua evaluarea relevată. Prima tratare, *culturologică*, reprezintă fenomenele date în interacțiunea lor reciprocă sub diverse aspecte ale culturii. Abordarea a doua, *logică*, scoate în relief trăsăturile generale ale realității spirituale: etape de dezvoltare, moduri istorice de gândire etc. Dar, spre regret, abordările utilizate în procesul cercetării au rămas în afara atenției analiștilor, lipsind, astfel, practica evaluării reperelor conceptuale.

Implementarea celor două abordări în evaluarea studiilor realității spirituale ar permite o cuprindere integrală a lor. Analiza separată a cercetărilor bazate pe abordarea logică conduce la elucidarea în mod integral a câmpului de studii perceput astăzi ca unul eterogen. De asemenea, devine posibilă stabilirea semnificației și conexiunei celor mai însemnate concepte ce au condus la formarea compartimentului „trăsături generale ale realității spirituale", prezentat astăzi, în mod anistoric și profilarea coeziunii metodologice cu cercetarea trăsăturilor specificate efectuată la nivel științific. Astfel, utilizarea abordării logice creează condiții pentru a depăși limitele modului de evaluare izolată în procesul analizei fenomenelor culturii spirituale, a estimării separate a investigațiilor în cauză pe curente filosofice și concepții aparte, permite excluderea practicii de opunere a doctrinelor elaborate și preamărirea unora față de altele.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Studiul fenomenelor culturii spirituale se efectuează în baza a două abordări - culturologică și logică. Totodată, nici una dintre ele nu figurează în instrumentarul analiștilor și nu sunt instituite ca repere conceptuale ale compartimentului filosofiei sociale „domeniul spiritual". Dar aceste condiții nefavorabile pentru practica de evaluare a cercetărilor în cauză se completează cu noi factori. În cadrul studiilor ce utilizează abordarea logică s-au stabilit câteva orientări investigaționale mai influente, precum cea pozitivistă, marxistă, freudistă și structuralistă. După cum se știe, aceste direcții concurează între ele și se resping reciproc. În consecință, coliziunea acestor curente se reflectă în mod nemijlocit asupra investigației fenomenelor culturii spirituale. Rezultatele obținute în cadrul fiecărei orientări sunt prezentate în

mod separat de rezultatele similare ale altor curente, făcând imposibilă formarea unei viziuni generale asupra procesului de cercetare în totalitate.

Lipsa în cadrul compartimentului filosofiei sociale „domeniul spiritual al vieții sociale" a modalităților de abordare culturologică și logică, reprezentarea în mod segmentar al rezultatelor obținute în cadrul diferitelor orientări condiționează o situație investigațională amorfă și confuză. În special, se exclude posibilitatea de apariție a întrebărilor despre începutul cercetărilor consacrate abordării logice și evoluției lor. De asemenea, rămân în umbră, etapele parcurse, problemele metodologice generale ale acestor studii. Cercetările similare din cadrul științelor particulare nu sunt cuprinse în ansamblu cu cele analogice din domeniul filosofiei sociale, fapt ce determină neglijarea problemelor lor metodologice. Un punct nevralgic îl constituie faptul că toate rezultatele studiilor efectuate prin intermediul abordării logice se percep, de regulă, în mod anistoric.

Ameliorarea situației în cauză este posibilă în baza identificării problemelor ei principale și soluționarea lor. În opinia noastră, asemenea probleme sunt: implementarea în practica evaluativă a studiilor fenomenelor culturii spirituale a abordării culturologice și logice și efectuarea unei analize separate a cercetărilor ultimului tip de tratare. Astfel, introducerea în aparatul evaluativ al cercetărilor fenomenelor realității spirituale a abordării culturologice și logice permite a structura pluralitatea acestor studii și a o sesiza în mod conceptualizat. Altă acțiune de optimizare a situației ar reprezenta efectuarea unei analize aparte a studiilor bazate pe abordarea logică în ansamblu și în ordinea lor cronologică. Realizarea ei va scoate în evidență un șir de trăsături generale ale realității spirituale analizate în cadrul studiilor specificate. În baza lor se va forma un tablou investigațional impresionant de cercetări: prezența unui proces de cercetare orientat, care are început, direcție, anumite faze parcurse, probleme metodologice comune, rezultate ce poartă un caracter istoric. Evidențierea acestui proces din cadrul filosofiei sociale permite a observa un fenomen analogic existent în științele particulare și profila problemele metodologice comune. În linii mari, implementarea abordărilor culturologică și logică în procesul de evaluare a cercetărilor realității spirituale, efectuarea analizei separate a tratării logice ar avea un efect benefic: ar contribui în mod nemijlocit la elucidarea problemelor puse în discuție, dar în perspectivă, atribui pluralității de cercetări specificate un caracter integral, conex, accesibil pentru a le pronostica în baza problemelor lor generale.

Scopul tezei constă în reevaluarea de pe poziții noi a conceptelor despre trăsăturile generale ale realității spirituale și fundamentarea ideii că acest proces semnifică formarea unui nou compartiment de cercetare, în cadrul căruia trebuie de evidențiat problemele de ordin logico-metodologic.

Obiectivele tezei au fost trasate în conformitate cu scopul stabilit:

- a evidenția în istoria filosofiei sec. al XIX-lea – începutul sec. al XXI-lea cele mai elocvente tratări ale fenomenelor culturii spirituale, în cadrul cărora s-au inițiat concepte și doctrine despre trăsăturile generale ale realității spirituale (moduri istorice de gândire, periodizare, legități);

- a argumenta teza că conținutul compartimentului „trăsături generale ale realității spirituale" posedă o evoluție a formării sale, ce constituie rezultatul unui proces bisecular de tratare logică a fenomenelor culturii spirituale;

- a scoate în evidență originea formării obiectului nou de studiu „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale", analizând conceptul iluminiștilor francezi „ideologie" din punctul de vedere al proiectului inițial și al evoluției lui ulterioare;

- a înfăptui o analiză comparată a concepției „structura conștiinței sociale" cu studiile precedente efectuate prin intermediul tratării logice pentru a evidenția legătura lor ideatică și coraportul doctrinei în cauză cu noul obiect de studii „trăsături generale ale fenomenelor spirituale";

- a efectua o examinare separată a concepției „structura conștiinței sociale", reieșind din premise metodologice noi, pentru a explica conținutul și deficiențele ei printr-o legătură cauzală unică;

- a formula cele mai importante probleme metodologice ce derivă din analiza concepției „structura conștiinței sociale" și din studiul filosofic bisecular al domeniului spiritual, specificând valoarea lor pentru cercetarea ulterioară;

- a profila asigurarea noțională a investigației științifice particulare a trăsăturilor generale ale fenomenelor culturii spirituale și a o compara cu practica similară din cadrul studiului filosofic pentru a stabili corespunderea lor noilor obiective ale cercetării vizate;

- a reliefa factorii de impulsionare a duratei și extinderii studiului fenomenelor realității spirituale, evidențiind elementul primordial pentru etapa contemporană de cercetări și a examina perspectivele acestor investigații.

Suportul metodologic al lucrării. Evoluția formării compartimentului de studii „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale", analiza concepției „structura conștiinței sociale", a mediului cultural al multiplelor cercetări presupune o cooptare largă a metodelor istorico-filosofice, teoretice și general-științifice.

Noutatea științifică a tezei de doctor rezidă în: 1) implementarea abordării logice în activitatea de evaluare a cercetărilor realității spirituale ce a perfecționat instrumentarul analitic, oferindu-i noi posibilități de examinare: a structura pluralitatea de investigații în două torente

autonome, a analiza în ansamblu studiile bazate pe abordarea logică, a profila problematica lor metodologică; 2) prezentarea compartimentului „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale", recent constituit în cadrul filosofiei sociale, drept produs istoric al evoluției studiilor de abordare logică a fenomenelor specificate; 3) definitivarea estimării critice a concepției „structura conștiinței sociale", evaluând-o pentru prima dată în mod sistemic, în lumina și contextul studiilor fundate pe abordarea logică; 4) specificarea tratării empirice a categoriei „conștiință socială" în calitate de neajuns esențial al concepției „structura conștiinței sociale", deficiență apreciată după scara și efectele sale ca o formă nouă de interpretare simplistă a fenomenelor culturii spirituale; 5) profilarea extinderii psihologiei în științe și artă ca factor major de influență al cercetării de proporții a fenomenelor culturii spirituale.

Principala problemă ştiinţifică soluţionată. În teză s-a demonstrat că studiile fenomenelor realității spirituale efectuate în filosofie și științele particulare s-au soldat cu formarea unui nou compartiment de cercetare, „domeniul spiritual al vieții sociale" și conștientizarea unui șir de probleme de ordin metodologic.

Importanța studiului realizat rezidă în confirmarea eficacității abordării logice pentru activitatea evaluativă a investigațiilor fenomenelor culturii spirituale. Noile mijloace metodologice evaluative oferă posibilități de a depăși modul răzleț de prezentare al studiului fenomenelor nominalizate și al trata în mod conceptualizat, structurat, conex, a continua și aprofunda cercetările specificate. De asemenea, materialele elaborate posedă o valoare educativă și didactică. Rezultatele studiilor pot servi în calitate de material didactic pentru cursul de *Filosofie*, *Filosofie socială* sau cursuri facultative, cum ar fi *Probleme filosofice ale psihologiei*.

Aprobarea rezultatelor obținute în procesul investigațiilor noastre a fost realizată în diverse moduri. Unele din rezultatele obținute au fost prezentate la Conferințe științifice naționale și internaționale, altele la Seminarul doctoranzilor al Departamentului de Filosofie și Antropologie al Facultății de Istorie și Filosofie a USM sau la Seminarul metodologic al Catedrei de Științe Socioumane și Asistență socială a Universității de Stat „Alecu Russo" din Bălți.

Publicații la tema tezei de doctor. Conținutul de bază este reflectat în 14 articole științifice (fără coautori). Ele sunt inserate în revistele științifice naționale, în Culegerile de materiale ale conferințelor științifice, în Analele Științifice ale instituțiilor de învățământ superior, în Anuarul Catedrei de Științe Socioumane și Asistență socială a Universității de Stat „Alecu Russo" din Bălți. Volumul total al publicațiilor constituie 5,3 c/a.

Volumul și structura tezei. Conţinutul tezei este expus în 3 capitole, 7 paragrafe precedate de o introducere şi urmate de concluzii generale și recomandări, bibliografie, adnotări în limbile română, rusă şi engleză. Lucrarea are un volum de 138 de pagini text de bază.

Cuvinte-cheie: *realitate spirituală, abordare culturologică a fenomenelor culturii spirituale, abordare logică a fenomenelor culturii spirituale, tratare teoretică a conștiinței sociale, tratare empirică a conștiinței sociale, forme de tratare simplistă a fenomenelor realității spirituale.*

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere

1. Studiul fenomenelor culturii spirituale a atins proporții și se efectuează în baza a două abordări, *culturologică* și *logică*. Tratarea culturologică a fenomenelor relevate constă în elucidarea lor din punctul de vedere al influenței reciproce, al conexiunii cu diverse aspecte ale culturii și civilizației. Abordarea logică reprezintă realitatea spirituală sub aspectul integrității și trăsăturilor ei generale: al modurilor istorice de gândire, fazelor de dezvoltare, fundamentului lor, al legităților etc. Însă, aceste tratări, fiind utilizate pe larg în cercetare, rămân un fapt investigațional neformulat și neinstituționalizat în activitatea de evaluare. Absența în instrumentarul ei al abordărilor relevate limitează, în mod esențial posibilitățile acestei activități. Astfel, fondul problemei constă în faptul de a completa activitatea de evaluare a studiului fenomenelor realității spirituale cu abordările nominalizate.

2. Studiile efectuate în baza abordării culturologice sunt cele mai răspândite și solicitate, pe când cele efectuate prin tratarea logică constituie un număr redus și rămân în umbra lor. Dar, analiza studiilor unde este utilizată abordarea logică în ansamblu și în ordinea lor cronologică dezvăluie un proces de formare a unui nou compartiment de cercetări denumit recent, după o evoluție lungă de versiuni, „domeniul spiritual al vieții sociale". În cadrul studiilor date au fost puse în discuție subiecte despre trăsăturile generale ale domeniului nominalizat (moduri istorice de gândire, legități, etape, fundamentul lor), specificul lui de cercetare. Cunoașterea acestei practici de tratare conduce la formarea unei viziuni istorice asupra constituirii noului domeniu de studii, reprezentări absente la momentul actual în literatura de profil. De asemenea, în cadrul capitolului relevat, se evidențiază un șir de probleme metodologice comune ansamblului respectiv de investigații, cum ar fi modul adecvat de abordare al trăsăturilor generale ale realității spirituale, a specificului comun al fenomenelor spirituale. *Esența primei probleme* constă în faptul că modurile de evidențiere a trăsăturilor menționate ale realității spirituale sunt criticate și respinse de comunitatea filosofică. *Sensul problemei a doua* se referă la abordările bazate pe conceptele „spirit", „psihologie socială", „psihanaliză", „structură", „conștiință socială", „producție spirituală", care nu asigură eficacitatea scontată. *Esența problemei a treia* rezidă în necunoașterea criteriului ce ar servi în calitate de fundament pentru a evidenția tipurile istorice de sesizare a realității, fazele de dezvoltare spirituală. În cadrul analizei efectuate s-a clarificat că particularitățile înaintate în calitate de mod specific al fenomenelor culturii spirituale

(psihologia socială, sexualitatea, structura, modul de producție al bunurilor materiale) nu satisfac criteriului căutat.

3. Utilizarea abordării logice face posibilă definitivarea analizei concepției „structura conștiinței sociale” și aprecierea în mod adecvat a locului și rolului ei în procesul bisecular de cercetări ale realității spirituale. Concepția în cauză, constituie o parte componentă a studiilor fundate pe abordarea logică și prima versiune de sinteză a lor, deși ea era examinată în mod separat. De asemenea, doctrina respectivă n-a satisfăcut așteptările cercetătorilor de a soluționa problemele domeniului spiritual al vieții sociale. Cauza deficiențelor depistate a rămas nedezvăluită pe motiv că analiza concepției a fost întreruptă de marile schimbări sociale din anii ’90. Reexaminarea de pe poziții noi a concepției amintite permite a înfăptui o descriere sistemică a ei. Deficiența principală a doctrinei constă în substituirea modului teoretic de tratare cu unul empiric. În linii mari, substituirea conținutului teoretic al categoriilor filosofice cu unul empiric constituie, ca atare, o formă de tratare simplistă a fenomenelor culturii spirituale, denumită în lucrarea de față, *empirizare*, abordare ce completează lista tratărilor notorii, precum reducționismul economic, psihologizarea și sociologismul vulgar.

4. Cercetarea trăsăturilor generale ale realității spirituale se efectuează în cadrul științelor particulare de circa trei secole și se manifestă prin elaborarea unui șir de concepte corespunzătoare: „spiritul național”, „caracter al poporului”, „caracter al rasei și speciei”, „suflet al poporului”, „psihologia popoarelor”, „mentalitate”, „stilul istoric de gândire științifică”, „stil de gândire artistică”, „paradigmă” etc. Asigurarea noțională a acestui proces de studii se înfăptuiește, în mare măsură, după modelul practicat în studiul filosofic similar: revizuirea empirică a conceptelor utilizate și abordarea unui singur termen, cărui i se atribuie o pluralitate de semnificații posibilă doar pentru un sistem de noțiuni. Soluționarea acestei situații investigaționale este posibilă pe calea elaborării în filosofie a unui ansamblu de noțiuni creat în conformitate cu caracterul obiectivelor apărute.

5. Investigația amplă a fenomenelor culturii spirituale face actuală întrebarea despre factorii de impulsionare a studiilor consemnate. În perioada contemporană factorul vizat s-a constituit prin extinderea abordării psihologice în științe și artă. Din analiza proceselor de integrare a științelor, mai cu seamă a celor ce sunt la frontieră cu psihologia, putem concluziona că influența factorului specificat va crește în continuare. Asemenea tendințe sporesc, de regulă, rolul sintetic și metodologic al filosofiei.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt expuse actualitatea și importanța examinării problemelor domeniului spiritual al vieții sociale; sunt stabilite scopul și obiectivele propuse spre realizare;

sunt evidențiate problemele științifice și originalitatea abordării pentru soluționarea lor; este menționată importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării și indicate modalitățile de aprobare a rezultatelor științifice.

În capitolul I „**Constituirea cercetării trăsăturilor generale ale fenomenelor culturii spirituale în filosofia sec. al XIX-lea – începutul sec. al XXI-lea"** este tratat subiectul despre evoluția elaborării acestui concept. În cadrul filosofiei sociale el a apărut recent și este perceput ca model teoretic (esențial) al realității spirituale, fiind reprezentat în mod anistoric. Studiile cu privire la compartimentul „trăsături generale ale fenomenelor spirituale" nu conțin informația despre procesul lui de formare, sunt bazate pe diverse moduri de abordare. Astfel, în Rusia problemele domeniului spiritual sunt cercetate în baza conceptelor „structura conștiinței sociale", „viața spirituală a societății" sau „producție spirituală". Tradiția occidentală de examinare a problemei vizate este fundată pe alte teze, cele ale pozitivismului, freudismului filosofic sau a structuralismului. În opinia autorului, lipsa unei viziuni istorice asupra formării conceptului „trăsături generale ale fenomenelor spirituale" este condiționat de faptul că modurile lui de abordare nu sunt examinate în ansamblu și ordinea lor cronologică. Dar, utilizarea unei asemenea tratări înlătură deficiențele relevate prezentându-le ca o direcție de cercetări, un proces de cristalizare a compartimentului vizat. Pentru a facilita examinarea modurilor amintite de abordare ele sunt divizate în două perioade. În paragraful **1.1. Profilarea obiectului de studii „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale" în filosofia sec. al XIX - începutul sec. al XX-lea** este analizat conceptul iluminiștilor francezi „ideologie", doctrina lui G. Hegel despre societate, discursul lui A. Comte *Legea celor trei stări ale evoluției spiritului uman*, „formula cu cinci elemente" a lui G. Plehanov, studiile lui S. Freud despre fenomenele culturii spirituale.

Conceptul iluminiștilor francezi „ideologie" se consideră un izvor al sesizării contemporane a fenomenului „ideologie", însă, legătura doctrinei în cauză cu formarea studiului „trăsături generale ale fenomenelor spirituale" a rămas în umbră. În opinia noastră, învățătura respectivă are două orientări de evoluție: prima este notorie, a doua - necunoscută. Filosofia sec. al XVII-lea a fost preocupată, în mare măsură, de problematica gnoseologică, fapt ce a condus la instituirea domeniului corespunzător de studii. În sec. al XIX-lea, iluminiștii francezi înfăptuiesc prima divizare a gnoseologiei, separând din conținutul ei un bloc de probleme ce ţineau de fenomenele culturii spirituale, de funcţionarea și rolul lor în societate. Ei dezvoltă acest segment, îi acordă un statut autonom și îl denumesc cu un termen special, *ideologie*. Astfel, iluminiștii francezi au încercat să creeze o știință nouă, aparte de cea economică, politică, etică, o știință despre legile funcționării ideilor în societate. Deficiențele acestei învățături sunt bine

cunoscute – exagerarea rolului ideilor în interpretarea problemelor sociale. Cu timpul, modul respectiv de tratare a fost depășit, însă au rămas în vigoare problemele generale ale domeniului spiritual, care au dat startul abordării teoretice a realității spirituale. Așadar, locul și rolul învățăturii iluministe despre ideologie poate fi calificat ca *generator al abordării logice a fenomenelor culturii spirituale, ca precursor sau embrion* al viitorului compartiment din cadrul filosofiei sociale, „trăsături generale ale realității spirituale". Ulterior, conceptul „ideologie" a suferit o revizuire a tratării sale, fiind sesizat în mod negativ și foarte îngust. Asemenea abordare s-a încetățenit ca o tradiție și constituie un complex notoriu de investigații al ideologiei (K. Marx, M. Weber, E. Durkheim, M. Scheler, K. Mannheim, R. Aron, D. Bell).

Totodată, reprezentarea „ideologie în sens inițial și pozitiv" nu a fost dată uitării. Ea are o continuare și este reprezentată printr-un volum vădit de cercetări ce se relevă în cadrul filosofiei marxiste (F. Engels, G. Plehanov) și științei istorice ruse.

Învățătura lui G. Hegel despre societate este edificată în mod idealist, ca o dezvoltare spirituală a omenirii. Cercul examinat de subiecte este amplu și are puncte de tangență cu cele ale abordării logice: conștiința individuală și cea colectivă, formele și dezvoltarea lor istorică. Noutatea în tratarea hegeliană a spiritualului o constituie aplicarea conștientă a dialecticii, concepută de filosoful german ca o proprietate obiectivă și universală a lucrurilor. Toată lumea materială, inclusiv cea spirituală, este prezentată ca o implicație într-un proces neîncetat de modificare. Discursul hegelian dezvoltă un șir de reprezentări raționale despre fenomenele spirituale, precum că conștiința posedă conținuturi ce nu se reduc la indivizi aparte, ci aparțin diferitor comunități; că conținutul relevat posedă forme supraindividuale (sociale), că existența și conținutul conștiinței constituie un proces continuu de autotransformare; că dezvoltarea ei, ca toate celelalte fenomene ale lumii, are la bază aceleași legi generale ale dialecticii; că conștiința posedă un caracter istoric, iar procesul ei de dezvoltare oferă posibilitatea de a le periodiza. Tezele hegeliene (extinderea viziunii dialectice asupra lumii spirituale în coeziune cu cea materială, comunitatea legilor generale de dezvoltare, abordarea istorică a realității spirituale, aplicabilitatea ideii de periodizare a dezvoltării) au completat conținutul abordării logice a fenomenelor spirituale.

Discursul lui A. Comte *Legea celor trei stări ale evoluției spiritului uman,* se raportează la temele abordării logice, la problematica domeniului spiritual, deși în diferite epoci acest fenomen conceptual se menține în circuitul ideatic al gândirii socioumanistice în diverse ipostaze. Ca atare, discursul în cauză, constituia o teză inițială înaintată de autor cu scopul de a-și fundamenta sistemul filosofic. Deseori teza respectivă a fost utilizată în calitate de versiune a

periodizării dezvoltării sociale. Actualmente discursul comtenian rămâne atractiv pentru categoria cercetărilor dedicate dezvoltării spirituale a societății.

Subiectele lui A. Comte (specificarea formelor istorice ale dezvoltării spirituale, tentativa de periodizare a ei) se încadrează pe deplin în conținuturile abordării logice. Este firească și apropierea conceptuală a discursului dat cu reprezentările și elaborările similare ale iluminiștilor francezi și ale lui G. Hegel (rolul decisiv al spiritului sau a ideilor în procesul social). Modelul comtenian de periodizare concretizează, într-un anumit sens, reprezentările filosofului german cu privire la existența legităților de dezvoltare a realității spirituale.

Studiul lui A. Comte a fost criticat dur și respins de specialiștii în domeniu pentru lipsa de fundamentare și divergența conținutului cu procesul istoric real (H. Spencer, V. Vernadski). Totodată, cunoașterea deficiențelor esențiale nu a scăzut din atractivitatea tezei comtiene. Dimpotrivă, acest enunț, în pofida cunoașterii incorectitudinii lui, rămâne în circuitul ideatic al filosofiei și științelor particulare, fiind solicitat în mod continuu. Astfel, teza lui A. Comte servește în calitate de izvor de inspirație pentru a elabora noi versiuni de interpretări similare (J.W. Draper, B.N. Mironov). Probabil, discursul comtenian atrage investigatorii acestui domeniu nu atât prin varianta sa, cât și prin accesibilitatea de a cuprinde realitatea spirituală în mod conceptual, prin posibilitatea vădită de a desemna etapele ei istorice de dezvoltare.

Formula cu cinci elemente a lui G. Plehanov constituie o tentativă de a crea o metodologie originală de cercetare, întitulată de autor, ca „istoria spirituală a omenirii", istorie deosebită de cea economică, socială, politică etc. Metodologia respectivă a fost obținută pe calea îmbinării terminologiei lui Marx („forțe de producție", „relații de producție", „suprastructură", „forme ale conștiinței sociale") cu conceptul nou apărut „psihologie socială", plasându-l între „suprastructură" și „forme ale conștiinței sociale". O altă inovație a formulei lui G. Plehanov constituie reîntoarcerea la utilizarea conceptului „ideologie" în spiritul iluminiștilor francezi, cu excepția tratării ei în mod materialist. Urmând logica formulei elaborate, G. Plehanov considera că elementul „psihologie socială" determină „formele conștiinței sociale" sau, în terminologia filosofului rus, „ideologia". O asemenea abordare presupune că fenomenele culturii spirituale urmează a fi examinate, fundamentate și evaluate în baza psihologiei sociale. Dar, în virtutea împrejurărilor istorice, formula dată n-a fost sesizată în esența sa, ci ca o doctrină politică concurentă, ca o soluție nereușită a raportului dintre fenomenele „ideologie" și „psihologie socială", fiind exclusă nefondat din circuitul studiilor teoretice ale culturii spirituale. Evaluarea inadecvată s-a cristalizat într-o tradiție care se menține până în prezent. „Formula cu cinci elemente", fiind o metodologie imperfectă de cercetare a fenomenelor culturii spirituale, totuși,

merită a fi reîntoarsă în circuitul științific al abordării logice a fenomenelor spirituale pentru a însuși și face notorie experiența investigațională dată.

Studiile lui S. Freud despre fenomenele culturii spirituale inițiază un nou mod de tratare, denumit ulterior, psihanaliză culturală. Ea s-a transformat într-o direcție influentă de studii, fiind dezvoltată de filosofi notorii: C. Jung, H. Marcuse, E. Fromm, E. Erikson. Direcția dată de studii a provocat polemici aprinse și îndelungate atât pro, cât și contra. Incandescența respectivă a controverselor lasă în umbră metodologia lui generală, care este apropiată conținuturilor abordării logice.

Preceptele de cercetare conturate de S. Freud sunt cele clasice: caracterul științific și rațional al cunoașterii, orientarea spre certitudine și temeinicie, determinismul (cauzalitatea), monismul, respingerea categorică a divinității și misticului, a iraționalului și speculației filosofice în abordarea fenomenelor spirituale. Asemenea precepte exprimă o atitudine afirmativă față de problema ce există în filosofie de veacuri cu privire la imposibilitatea cercetării științifice a spiritualului. Alt punct de tangență cu studiul problemelor domeniului spiritual poate fi considerată supoziția freudiană despre erotic (sexualitate) ce a fost înaintată în calitate de fundament sau specific comun al fenomenelor culturii spirituale pentru analiza lor integrală.

În paragraful **1.2. Elaborări teoretice referitoare la problematica „trăsături generale ale realității spirituale" în filosofia sec. al XX-lea - începutul sec. al XXI-lea**, sunt examinate noi fenomene de cercetare fundate pe abordarea logică (structuralismul, concepția „structura conștiinței sociale", conceptele „viața spirituală a societății", „producție spirituală" și noțiunea-cheie pentru lucrarea de față, „domeniul spiritual al vieții sociale"), care au condus la configurarea distinctivă a compartimentului „trăsături generale ale realității spirituale".

Structuralismul constituie o orientare metodologică interdisciplinară care este notorie prin faptul că are la bază noțiunea „structură" și a implementat în cadrul științelor socioumaniste o abordare similară, structuralistă. Însă, utilizarea ei s-a soldat cu rezultate controversate. Metodele structuraliste au fost aplicate cu succes în lingvistică, semiotică, folcloristică, teoria literaturii. Aplicarea lor se regăsește în psihologie, psihanaliză, antropologie etc. Totodată, practica analitică a elucidat faptul că metoda structuralistă nu constituie una universală și, în plus, exclude aspectul istoric al dezvoltării. Reușitele aplicării abordării structuraliste sunt puține la număr, dar o asemenea practică a amplificat poziția ei, a condus la apariția concepției „structura conștiinței sociale". Punctul nevralgic al tratării în cauză rămâne excluderea aspectului istoric al dezvoltării, delimitarea analizei fenomenelor culturii spirituale doar la constatarea momentelor statice.

Concepția „structura conștiinței sociale” nu s-a atașat la grupul de cercetări bazate pe abordarea logică, deși conținutul acestei doctrine constituie o sinteză a ideilor lui. Până acum ele se percep ca subiecte disparate ale realității spirituale, deși doctrina în cauză le-a prezentat pentru prima dată în unitate. Astfel, concepția în discuție include în sine ideea iluminiștilor francezi despre necesitatea creării unei teorii aparte a fenomenelor realității spirituale, abordarea hegeliană a ei ca activitate a conștiinței și viziunea lui despre legitățile generale ale dezvoltării, ideea lui A. Comte despre moduri istorice de gândire și periodizarea lor, principiile de cercetare conturate de G. Plehanov, preceptele freudiene în abordarea spiritualului, tezele structuralismului despre natura structurală a fenomenelor spirituale și aplicabilitatea metodei similare de studiu. Dar, fiind o sinteză a conținuturilor investigațiilor precedente bazate pe abordarea logică, considerându-se o versiune teoretică a domeniului spiritual, această doctrină, totuși, nu a soluționat problemele lui, ci a prezentat o interpretare eronată a lor în virtutea falsității temeiului său teoretic.

Conceptele „viață spirituală a societății”, „producție spirituală” și „domeniul spiritual al vieții sociale” au fost elaborate ca urmare a criticii concepției „structura conștiinței sociale”, a depistării deficiențelor ei esențiale, a intenției de a ameliora starea investigațională, a reorienta direcția cercetării teoretice a realității spirituale. Aceste concepte scot în evidență noi aspecte ale ei, cum ar fi cele organizatorice, instituționale, de producție și păstrare, rămase în umbră în virtutea utilizării abordării bazate pe categoria „conștiință socială”. Privite în ansamblu, aceste concepte au avut un efect pozitiv, asigurând trecerea la un nivel de studiu mai profund și amplu, inițiind puncte noi de plecare a studiului vizat, punând în discuție probleme metodologice similare.

Conceptul „viața spirituală a societății” a fost propus de A. Uledov cu scopul de a depăși unilateralitatea abordării realității spirituale din punct de vedere al categoriei „conștiință socială”. Asemenea tratare reprezintă realitatea spirituală doar ca reflectare a existenței sociale, lăsând în umbră așa fenomene ca „subiecții vieții spirituale”, „instituțiile sociale” care sunt preocupate de producția spirituală, de răspândirea, păstrarea și consumarea produselor ei. În opinia filosofului rus, noul concept întrunește aspectul gnoseologic și sociologic. Termenul „viața spirituală a societății” este definit ca o sferă socială relativ independentă ce include câteva tipuri de activitate spirituală (producția, răspândirea, consumarea, comunicarea) și cuprinde trei domenii (viața ideologică, științifică și artistică). În viziunea noastră, conceptul specificat reprezintă o noțiune-sistem cu un conținut nelimitat ce poate fi propriu doar unei totalități de termeni. În linii mari, concepția „viața spirituală a societății” n-a contribuit la soluționarea problemelor metodologice ale studiului „domeniul spiritual”, pe motiv că ele nu pot fi rezolvate

pe calea introducerii doar a unei noțiuni aparte. Totuși, ea reprezintă un subiect nou pentru cercetarea teoretică a realității spirituale și simbolizează începutul unei cotituri în studierea ei.

Conceptul „producție spirituală” a fost înaintat de un grup de filosofi ruși (L. Novicova, N. Cozlova, V. Mejuev, I. Sizemskaia, V. Tolstâh). Anterior, ei au estimat concepția „structura conștiinței sociale”, în mod negativ, motivându-și poziția prin lipsa rezultatelor pozitive a cercetării, bifurcația în două domenii separate a examinării bazate pe abordarea „conștiință socială” sub diverse aspecte. Modul de a depăși această dificultate în cercetare a fost efectuat prin conceptul „producție spirituală”. Însă, el manifestă un șir de incertitudini, ce fac confuză utilizarea lui: lipsa fundamentării abordării implementate și a ideii „producție” în general și cea de „producție a conștiinței”, în special, nespecificarea deosebirii de termenul „viața spirituală a societății” cu care are conținuturi identice. Excursul istoric întreprins în calitate de fundamentare a noii abordări acordă o atenție exagerată epocii capitaliste ce transformă studiul științific în unul ideologizat. În linii mari, implementarea conceptului „producție spirituală” constituie un pas înainte în cercetarea teoretică a domeniului spiritual, deoarece a dinamizat studiul vizat.

Conceptul „domeniul spiritual al vieții sociale” este un element al unui sistem mai amplu, înaintat de V. Barulin sub titlul „domenii ale vieții sociale” cu scopul de a reprezenta cursul de *Filosofie socială* în mod structurat și compact. Conform investigatorului, „domeniul vieții sociale” (material, social, politic, spiritual) constituie o categorie ce desemnează *un element component al societății, un subsistem unitar al ei ce posedă o independență relativă, o structură proprie și legile sale de dezvoltare și funcționare*. Viziunea lui Barulin a fost acceptată de comunitatea filosofică, iar conceptul „domeniul spiritual al vieții sociale” este destul de solicitat. Abordarea propusă a depășit restricțiile teoretice ale modului precedent, fundat pe categoria „conștiință socială”. Termenul „domeniul spiritual” servește ca titlu al compartimentului „trăsături generale ale realității spirituale”, cuprinde în totalitate diversitatea fenomenelor, problematica și aspectele lui. Această concepție, pusă în rând cu cele precedente, ne permite a observa o evoluție în constituirea compartimentului spiritual: ideologie, spirit (obiectiv sau uman), conștiință socială, domeniul spiritual al vieții sociale.

Primele decenii ale sec. al XXI-lea nu sunt marcate de concepte și modalități de tratare noi care s-ar referi la studiul „trăsături generale ale realității spirituale”, fapt ce condiționează trecerea la generalizări. Astfel, tratarea logică, fiind scoasă din umbra celei culturologice, a avut un efect benefic asupra evaluării acestor cercetări. Examinarea diferitor discursuri, concepte și doctrine răzlețite în diverse epoci și curente filosofice ne permite de a constata faptul că studiile respective constituie verigi ale unui lanț de cercetare unic. Aceste cercetări se raportează la un subiect comun, la trăsăturile generale ale realității spirituale. Elucidarea lor dezvăluie un proces

bisecular de dezvoltare a reprezentărilor teoretice despre ea, care, în final, a adus la formarea compartimentului, denumit către sfârșitul sec. al XX-lea „domeniul spiritual al vieții sociale". Astfel, analiza studiilor fundate pe abordarea logică confirmă supoziția că acest domeniu apare ca un rezultat *istoric*, ne demonstrează prezența unui proces similar de devenire ideatică, începutul căruia a fost inițiat de iluminiștii francezi.

În capitolul II **„Reexaminarea concepției „structura conștiinței sociale" în baza noilor repere metodologice"** sunt elucidate 3 subiecte. În subcapitolul **2.1 Tratarea empirică a categoriei „conştiinţă socială" - factor determinant în formarea concepției „structura conștiinței sociale"**, este motivată intenția de a reexamina doctrina dată, se profilează noua abordare și suportul metodologic utilizat. Motivul reexaminării constă în necesitatea de a definitiva analiza efectuată în anii '60-80 care s-a întrerupt în penultimul deceniu al sec. al XX-lea. Ea a scos în relief numeroase deficiențe ale concepției nominalizate, lăsând într-un con de umbră cauza lor comună și legătura ideatică cu studiile bazate pe abordarea logică. De asemenea, în această perioadă fusese profilate punctele forte și slabe ale tratărilor pozitivismului, freudismului, structuralismului, cu excepția celei marxiste din URSS bazată pe categoria „conștiință socială". Reexaminarea concepției este fundată pe două enunțuri noi: „inaccesibilitatea tratării empirice a categoriei „conștiință socială" și concepția „structura conștiinței sociale" constituie o parte integrantă a studiilor fundate pe abordarea logică. Particularitatea noii abordări constă în asamblarea realizărilor analizei precedente (ce asigură continuitatea) cu sinteze ale cercetării actuale. Noua analiză a structurii conștiinței sociale este bazată pe modul logic de cercetare, deoarece obiectul examinat satisface pe deplin parametrii unei asemenea abordări.

Conținutul paragrafului **2.1.** „**Tratarea empirică a categoriei „conștiință socială" – factor determinant în formarea bazei ideatice a concepției despre structura conștiinței sociale**" este dedicat circumstanțelor de formare a bazei conceptuale și a doctrinei „structura conștiinței sociale". Temeiul ei conceptual îl constituie îmbinarea inacceptabilă a categoriei „conștiință socială" cu ideea „structurii". Îngemănarea lor a fost posibilă în virtutea înlocuirii conținutului teoretic al noțiunii „conștiință socială" cu unul empiric (descriptiv). Tratarea ei teoretică este reprezentată prin definiția „reflectare a existenței sociale" care a fost instituită în legătură cu formularea problemei fundamentale a filosofiei, reper teoretic, elaborat pentru interpretarea conceptuală a fenomenelor societății. Semnificația respectivă a categoriei „conștiință socială" exprimă prin sine esența conceptuală a fenomenelor spirituale, faptul de a fi determinate de existența socială, ca derivate ale ei. Asemenea semnificație nu reflectă nici într-un fel o realitate istorică sau cotidiană ce poate fi percepută în mod senzorial, nu există într-o

formă naturală, deoarece a fost extrasă din fenomenele spirituale în mod mintal. Ca atare, categoria „conștiință socială” poate fi utilizată concomitent cu perechea sa, „existență socială”, iar aparte de ea își pierde conturul său categorial. O asemenea descriere detaliată este necesară pentru a sublinia deosebirea de conceperea empirică a categoriei „conștiință socială”.

Substituirea conținutului teoretic cu unul empiric a schimbat menirea și rolul metodologic al noțiunii „conștiință socială”. Ea putea fi folosită de sine stătător, aparte de termenul „existență socială”, semnifica o totalitate incomensurabilă de fenomene spirituale, prin urmare, reprezenta o realitate spirituală de ordin natural și admitea cumularea cu conceptul „structură”. Îmbinarea acestor doi termeni conținea în mod comprimat reprezentarea că conștiința socială, concepută ca o totalitate nelimitată de fenomene, iar fiind completată cu ideea „structură”, reprezintă o formațiune organizată din interior. Îndemânarea respectivă programa activitatea de cercetare ulterioară, impunându-i o diferențiere a părților componente, o subordonare a lor conform anumitor criterii de ordin empiric. Cu alte cuvinte, îmbinarea conștiinței sociale cu noțiunea „structură” constituie *genotipul* doctrinei, din care va crește organismul ei.

În paragraful **2.2.** „**Precepte empirice de selectare a elementelor structurii conştiinţei sociale”**, este elucidată realizarea unui obiectiv de ordin empiric, evidențierea părților componente ale structurii conștiinței sociale. Ele au fost formulate, reieșind din esența și modelul constituit de concepere empirică a conștiinței sociale. În conținutul lor lipseau caracteristicile conceptuale, dar predominau cele concret-științifice. De regulă, cuprinsul acestor inovații terminologice era tratat ca formațiuni alcătuite dintr-un anumit număr de elemente, dotate cu o organizație internă și o funcționalitate tipică.

Termenul *„element al conștiinței sociale”* apare în primele variante ale concepției vizate, este utilizat frecvent fără o justificare specială, probabil, din motivul sesizării conținutului său evident. Astfel, putem admite că prin termenul în cauză se subînțelegea, în mod intuitiv, o unitate de calcul, o formațiune integră sau o parte separată a ei. În concluzie, trebuie subliniat faptul că terminologia care se sprijină pe caracteristici dimensionale și cantitative nu corespunde naturii cunoașterii filosofice, iar elaborarea specială și utilizarea amplă a lor ne permite să conchidem despre o tendință stabilă de tratare empirică a noțiunilor ei.

Termenul *„tip al conștiinței sociale*” a fost propus în calitate de alternativă a categoriei „formă a conștiinței sociale”. Conform lui A. Uledov, autorului argumentării acestei inovații, cauza respingerii noțiunii tradiționale consta în faptul că conținutul ei, chipurile, este lipsit de precizie, concepând prin aceasta lipsa trăsăturilor structurale. Dar, cauza autentică a acestui refuz consta în discordanța dintre conținutul teoretic al conștiinței sociale și interpretarea ei structural-

cantitativă promovată în mod insistent, în necesitatea unei unificări similare a terminologiei utilizate.

În opinia lui G. Pereteatikin, un analist profund al tendinței de substituire a categoriei „formă a conștiinței sociale" cu termenul „tip al conștiinței sociale", o asemenea înlocuire nu este una echivalentă și justă, deoarece conținutul noțiunii „tip" reflectă doar un moment al formei, constituie o „ipostază" a structurii. Efectul metodologic al tratării structurale a formei constă în orientarea eronată a cercetătorilor conștiinței sociale spre a o dezmembra în părți componente, supunându-le apoi unei clasificări și ierarhizări, spre a opera cu formațiile obținute după particularități extrinsece.

Practica revizuirii permanente și eronate ale categoriei „conștiință socială" ne conduce la enunțuri de ordin metodologic. Devine limpede că astfel de tradiție vicioasă este condiționată de necesitățile cercetării realității spirituale. Înlăturarea acestei abordări incorecte nu este posibilă doar prin intermediul unei critici. Depășirea practicii eronate este posibilă doar în baza elaborării unor mijloace adecvate, multiple și eficace. Spre exemplu, examinarea teoretică a realității economice nu este legată și nu se bazează pe revizuirea în permanență a noțiunii „existență socială". Pentru descrierea realității economice există numeroase sisteme detaliate de noțiuni, fapt care lipsește în studiul teoretic al realității spirituale și care se compensează într-un mod ciudat, prin revizuirea permanentă a categoriei „conștiință socială".

Noțiunea *„sferă a conștiinței sociale*" a fost elaborată în cadrul versiunii structurii conștiinței sociale înfăptuită de A. Uledov. Acest concept este plăsmuit, ca și terminologia descrisă anterior („element și tip al conștiinței sociale"), în concordanță cu parametrii empirici, fiind dotat în cazul respectiv cu noi indici, cum ar fi, importanța sau dimensiunea funcției sociale. În viziunea lui Uledov, „sferei conștiinței sociale" îi corespund așa fenomene ca psihologia socială, ideologia și știința. În mod empiric, el înfăptuiește și actul de argumentare, aplicând în acest caz, principiul psihologiei generale despre conexiunea structurii psihicului uman și a activității lui. Dar, o asemenea argumentare nu se potrivește cunoașterii filosofice. Acest transfer efectuat duce, în mod inevitabil, la o nivelare a specificului ei, la o identificare cu cunoașterea științifică. Așadar, rămâne doar a constata în mod repetat că înzestrarea conștiinței sociale cu caracteristici dimensionale și psihologice a fost posibilă în baza premisei despre admisibilitatea tratării empirice a acestei categorii.

Conceptul „*tip istoric al conștiinței sociale"* reflectă probleme reale, de o însemnătate majoră: modurile istorice de sesizare a realității; etapele de dezvoltare spirituală; fundamentele lor de evidențiere. El apare în investigațiile orientate spre a reprezenta în mod conceptualizat procesul de dezvoltare spirituală a societății sovietice. Conceptul relevat constituie o versiune

nouă a ideii biseculare despre moduri istorice de sesizare a realității, fiind înaintat fără o retrospectivă a viziunii date în baza reformulării empirice a noțiunilor filosofice. Astfel, noțiunea „tip istoric al conștiinței sociale" constituie o denaturare ordinară a categoriei „conștiință socială".

Criteriile de evidențiere a etapelor de dezvoltare spirituală (transformările social-politice și economico-culturale, modul de producție al bunurilor materiale, personalitatea), de asemenea, provoacă controverse, deoarece repetă în mod renovat soluțiile eronate ale tratării spiritualului (reducționismul economic, sociologismul vulgar, psihologizarea). În concluzie, elaborarea conceptului „tip istoric al conștiinței sociale" exprimă o creștere numerică a modificărilor empirice a conștiinței sociale, o tratare deformată a problemelor reale ale domeniului spiritual, a lipsei unei teorii a specificului comun al fenomenelor culturii spirituale.

Termenul *„stare a conștiinței sociale"* a fost creat în cadrul studiilor structurii conștiinței sociale cu scopul de a-i atribui, în argumentarea lui A. Uledov, un aspect dinamic. Conceptul în cauză, ca și cel precedent, „tip istoric al conștiinței sociale" era necesar ca mijloc de a insufla viață unei formațiuni lipsite de dinamism. Însă, scopul proiectat nu putea fi atins. Termenul „stare a conștiinței sociale", elaborat ca noțiune filosofică, nu reprezintă realmente un concept autentic și nu poate fi folosit în filosofie din cauza lipsei conținutului lui teoretico-conceptual. Totodată, noțiunea dată, având un conținut empiric extins, nu poate fi aplicată nici în cadrul științelor particulare din cauza volumului ei nelimitat, atipic domeniului strict conturat.

În paragraful **2.3.** „**Metodologia empirică de fundamentare și ierarhizare a părților constitutive ale structurii conștiinței sociale"** sunt elucidate două obiective noi, artificiale din punct de vedere al tratării teoretice a conștiinței sociale, dar legice și deosebite de cel al abordării ei empirice. Ele au condus la denaturarea conceptului „existență socială" și majorarea numerică a termenilor constituiți în mod artificial. În decursul elaborării structurii conștiinței sociale investigatorii ei au înaintat două moduri de fundamentare socială a părților componente: *ontologizare extensivă* și *corelație directă*. Ambele variante reprezintă abateri empirice flagrante în tratarea noțiunii „existență socială". *Prima* permitea „fundamentarea" spiritualului în mod nemijlocit din existența socială, însemnând, de fapt, ștergerea deosebirii ei de conștiința socială. Varianta elaborată a provocat o critică dură care a oprit răspândirea ei în viitor. *A doua variantă*, corelația directă, fundată pe aceeași reformulare empirică, a fost acceptată, fiind percepută ca o soluție admisibilă pe motiv că permitea a menține antiteza gnoseologică a existenței sociale și conștiinței sociale, excludea difuziunea lor, creând, în plus, impresia despre o avansare a studiului fenomenelor spirituale. De asemenea, modul respectiv a servit în calitate de fundament

și o metodologie pentru practică impunătoare de selectare a așa-ziselor forme „noi” ale conștiinței sociale.

Obiectivul ierarhizării părților componente semnifică reprezentarea structurii conştiinţei sociale ca o formațiune interior organizată. Acest obiectiv de gen empiric condiționa elaborarea mijloacelor similare. Majoritatea dintre ele constituie o îmbinare neobișnuită a conceptelor general-științifice cu categoria „conștiință socială”. Mijloacele de subordonare elaborate, tipice unui model generalizat al structurii conștiinței sociale, sunt: nivel (empiric şi teoretic) al conştiinţei sociale, secţiune (verticală şi orizontală) a conştiinţei sociale, treaptă (senzorială şi raţională) a conştiinţei sociale, aspect (gnoseologic, social, istoric etc.) al conştiinţei sociale.

Conceptul „nivel (empiric și teoretic) al conștiinței sociale” apare în primele variante ale doctrinei în cauză și o însoțește permanent. Ca atare, termenul „nivelul empiric și teoretic” constituie un precept al filosofiei științei și servește în cadrul ei pentru a elucida particularitățile cunoașterii științifice. Acest termen semnifică două forme de organizare a ei, specificul limbajului lor, gradul de pătrundere în esența lucrurilor cercetate, corelația esențialului și descriptivului etc. Cercetătorii structurii conștiinței sociale, însă, au atras ideea nivelurilor cunoașterii științifice la analiza fenomenelor spirituale, utilizând semnificațiile termenului dat în mod selectiv. În cadrul lor s-au identificat prezența unor trăsături tipice cunoașterii științifice de un anumit nivel și s-a conchis locul, caracterul istoric sau perspectiva dezvoltării părților componente ale conștiinței sociale. Punctele nevralgice ale abordării utilizate sunt evidente: universalizarea caracteristicilor științifice, extinderea lor nejustificată, unificarea naturii fenomenelor spirituale.

Conceptul „*secțiune (verticală și orizontală) a conștiinței sociale*” a fost înaintat în perioada înfiripării concepției „structura conștiinței sociale”, dar discordanța vădită a esenței cu natura cunoașterii filosofice a stopat utilizarea lui ulterioară. Particularitatea abordării care a fost transferată din științele naturii constă, conform expresiei inițiatorilor ei, în „disecția” (logică), în fragmentarea prin „tăiere” a conținutului categoriei „conștiință socială” în părți componente, în două planuri (vertical și orizontal) și însoțirea acestei operațiuni cu o înfățișare grafică, care, chipurile, scoate în evidență structura și caracteristicile lor ascunse. Critica științifică a marcat, de la bun început, deficiențele flagrante ale metodei de secționare ce depășeau orice limită rezonabilă (lipsa analizei substanțiale, schematismul vădit, disecția logică), dar s-a limitat cu constatarea lor, ignorând motivul adresării la asemenea abordări. Apariția metodei de secționare în studiul fenomenelor spirituale nu trebuie considerată o abatere întâmplătoare, mai curând acest procedeu constituie un act legic în cadrul tratării empirice, deși extremă prin forma sa.

Transferarea metodei de secționare în cadrul filosofiei se explică prin necesitatea unor abordări noi, predominarea conceperii cantitativ-enumerative a categoriei „conștiință socială” etc.

Conceptul „*treaptă (senzorială și rațională) a conștiinței sociale*” a fost elaborat în cadrul tentativei de a trata conștiința socială ca o totalitate a formelor cognitive. Noua interpretare avea menirea de a înlătura evaluarea fenomenelor spirituale în mod antitetic (ideologic/neideologic) ce era un fapt inevitabil în cadrul viziunii stabilite asupra conștiinței sociale. Asemenea împrejurări au condiționat înaintarea unor mijloace noi de subordonare. Termenului potrivit era considerat „trepte ale cunoașterii”, analogic formulei „două aptitudini (senzorialul și raționalul, psihologicul și ideologicul) ale ei, care a fost transformat în „trepte ale conștiinței sociale”. În baza lui, inițiatorul abordării interpreta fiecare formație spirituală ca o „unitate a psihologicului și ideologicului”, ca un „aliaj al teoreticului și senzorialului”. Deficiențele noii abordări erau vădite: dizolvarea științei în formațiunile spiritualului, ignorarea specificului fenomenelor spirituale, alinierea lor într-un proces rectiliniu de dezvoltare istorică. Așadar, abordarea dată orienta spre tratări simpliste și denaturarea specificului fenomenelor spirituale.

Termenul *aspect (gnoseologic, social, istoric etc.) al conștiinței sociale* constituie o îmbinare ordinară a unui mod analitic (aspect) tradițional pentru filosofie cu noțiunea examinată. Această îngemănare avea menirea de a subordona părțile componente ale doctrinei, ocupând, în curând, un loc însemnat în ansamblul mijloacelor de cercetare. Analiștii doctrinei în cauză au constatat că aspectele menționate au fost obținute pe calea separării caracteristicilor gnoseologice de cele sociale, iar a celor istorico-genetice de caracteristicile sociale. Evaluarea metodologiei analitice a conștiinței sociale sub diverse aspecte a suportat o evoluție dialectică - de la o poziție constatativ-aprobativă la una totalmente negativă. Atitudinea nihilistă era motivată prin faptul că metodologia amintită a fost conștientizată ca cauză a impasului cercetării structurii conștiinței sociale. Deficiențele depistate indică la profunzimea analizei efectuate: tratarea cantitativă a conștiinței sociale, dublarea esenței ei ca efect al aspectului utilizat, lipsa rezultatelor pozitive pe fundalul mulțimii de întruniri științifice dedicate doctrinei „structura conștiinței sociale”.

În concluzie, se remarcă că reexaminarea acestei concepții, efectuată pe un suport ideatic diferit de cel al analizei critice precedente, a demonstrat eficacitatea sa. Astfel, a fost posibil de a depăși evaluarea bazată pe extreme: fie de a accepta totalmente doctrina în cauză, neluând în calcul deficiențele depistate, fie de a o respinge în întregime, lipsind-o de orice valoare investigațională. De asemenea, a fost asigurată o continuitate ideatică cu critica precedentă, obținând rezultate principial noi. Totodată, a fost demonstrat că deficiențele depistate, câmpul problematic al doctrinei în discuție constituie elemente conexe, condiționate pe deplin de

îngemănarea noțiunii „conștiință socială” cu termenul „structura”. Revizuirea empirică, destul de amplă, a conceptelor filosofice, elaborarea unui volum extins de termeni sterili indică răspândirea unei forme noi de tratare simplistă a fenomenelor culturii spirituale, denumită în lucrarea de față *empirizare*.

În capitolul III **„Studiul trăsăturilor generale ale fenomenelor culturii spirituale în știință: aspecte metodologice”**, sunt analizate două subiecte noi. În paragraful **3.1. „Modurile de asigurare noțională a studiului științific al trăsăturilor generale ale realității spirituale”**, se relevă faptul că din punct de vedere tematic acest segment de cercetare este analogic celui efectuat în cadrul filosofiei și conține un volum destul de mare de lucrări. Aceasta face posibilă compararea acestor două torente de cercetări din punct de vedere al asigurării lor noționale. Practica studiului științific al trăsăturilor generale ale realității spirituale demonstrează prezența a trei moduri principale: utilizarea unor concepții filosofice în totalitate; folosirea unor categorii filosofice aparte; și elaborarea mijloacelor proprii.

Practica modului I de asigurare noțională este foarte restrânsă, dar reprezentativă. În perioada, când concepția „structura conștiinței sociale” a obținut o formă dezvoltată, în cadrul cercetărilor istorice a realității spirituale din URSS s-au întreprins tentative de a utiliza această doctrină în calitate de suport metodologic (A. Agaronean, N. Djabbarov). Însă, în literatura de profil din această perioadă lipsesc avizări analitice privitor la asemenea tentative investigaționale. Fiind trecute cu vederea și lăsând în umbră deficiențele metodologice evidente ale concepției „structura conștiinței sociale”, au rămas în afara atenției un șir de consecințe grave - deprecierea științelor ce utilizau doctrina vizată în calitate de reper orientativ.

Scopul cercetărilor istorice întreprinse consta în întocmirea unui tablou amplu al dezvoltării spirituale a două regiuni din Asia Centrală dintr-o anumită perioadă de timp. Comun pentru aceste cazuri investigaționale rămânea procedura de utilizare a concepției pusă în discuție. Ambii cercetători anticipau investigațiile sale cu expunerea părții teoretice, în care se descria în mod detaliat trusa principală de idei ale structurii conștiinței sociale: elementele constituente, poziția și determinarea socială, subordonarea lor, legitățile de dezvoltare etc. După expunerea părții teoretice urma „examinarea” istorică a subiectelor enumerate, care, în realitate, se reducea la o simplă căutare a faptelor sociale, a datelor statistice, menirea cărora era de a ilustra tezele concepției „structura conștiinței sociale” în parte și a confirma veridicitatea ei în întregime. Astfel, utilizarea din punct de vedere metodologic a concepției în cauză se reducea la o suprapunere asupra materialului aflat în procesul de cercetare a unui clișeu sau a unei scheme ce reprezintă, ca atare, un răspuns formulat anterior în mod teoretic. Evaluarea acestei metodologii poate fi apreciată în mod negativ: studiile științifice ce practică asemenea repere metodologice

exercită un rol secundar, ilustrativ ce înseamnă pentru ele pierderea specificului și valorii lor autentice.

Modul II de asigurare noțională este bazat pe o simplă selectare a noțiunilor filosofice existente, conținutul cărora desemnează cele mai generale fațete ale realității spirituale: conștiință socială, conștiință, suprastructură, ideologie (în semnificația ei inițială), viața spirituală a societății. Motivul adresării investigatorilor la conceptele filosofice enumerate sunt justificate de lipsa mijloacelor corespunzătoare pentru soluționarea obiectivelor apărute. În majoritatea cazurilor, comun pentru modul respectiv de asigurare o constituie revizuirea empirică a conceptelor filosofice utilizate. Practica respectivă este remarcabilă prin faptul că reprezentanții științelor particulare repetă abordarea naivă a investigatorilor studiului filosofic al domeniului spiritual, conform căreia problemele majore ale cercetării dezvoltării spirituale a societății pot fi soluționate cu ajutorul unei singure noțiuni reformulate în mod empiric. Totodată, epuizarea sortării noțiunilor utilizate semnifică și sfârșitul fazei soluțiilor naive de a rezolva problemele menționate pe calea utilizării unei singure noțiuni (cu modificarea empirică prealabilă a ei). Unica cale reală de soluționare rămâne elaborarea în cadrul filosofiei a unui sistem de mijloace noționale noi create în conformitate cu necesitățile studiului efectuat.

Modul al III-lea de asigurare noțională se referă la grupul de cercetări ce elaborează mijloace terminologice proprii. Printre asemenea inovații se numără: *stilul de gândire științifică* (din cadrul scientologiei, istoriei științei), *stilul artistic* (din studiul artelor), *spirit al poporului* și *psihologia popoarelor* (tipice etnopsihologiei), *mentalitate* (concept de uz general-științific). După popularitate ultimul concept depășește oricare dintre modalitățile enumerate. Punctele vulnerabile ale noțiunii „mentalitate” ce provoacă controverse sunt: polisemia fără limite a conținutului; genul proxim eterogen; caracterul unilateral (exprimă doar formele de masă a conștiinței); imposibilitatea de a examina realitatea spirituală sub aspectul legic; starea noțională solicitată. Punctele forte ale termenului în discuție constituie: multiplele rezultate pozitive (includerea în circuitul științific al formelor de masă a conștiinței), lipsa procedeelor arhicunoscute de tratare simplistă, precum reducționismul economic, sociologic, psihologic și empirizarea sau modul de abordare în spirit pozitivist. Prin urmare, calea a treia de asigurare se deosebește în mod avantajos de cele două precedente, având, totodată, o deficiență comună cu procedeul eronat de abordare aplicat în studiul filosofic pentru categoria „conștiință socială”. În ambele cazuri se tratează un singur termen, căruia i se atribuie o pluralitate de semnificații posibilă doar pentru un sistem de noțiuni.

În concluzie, se relevă că studiul științific al trăsăturilor generale ale realității spirituale, examinat din punct de vedere al asigurării noționale, reproduce în mod mecanic abordările tipice

cercetării filosofice similare. Problema cu care se confruntă investigatorii ce își pun ca scop examinarea trăsăturilor relevate constă în lipsa mijloacelor corespunzătoare pentru a soluționa asemenea obiective. Conceptele existente în filosofie cu toate că posedă conținuturi ample, totuși, nu se potrivesc aspirațiilor și cerințelor metodologice ale reprezentanților studiului științifico-particular, fapt despre care am menționat anterior. Prin urmare, devine evident că este necesar de a elabora în cadrul filosofiei mijloace noționale principial noi.

În paragraful **3.2. „Extinderea la etapa contemporană a abordării psihologice în științele particulare ca factor primordial de influență a cercetării fenomenelor culturii spirituale"** sunt profilați factorii ce impulsionează studiul extensiv și ascendent al fenomenelor spirituale. Abordarea acestei fațete face limpede perspectiva lui ulterioară și rolul filosofiei în acest proces. Factorul major al cercetărilor ample în epoca contemporană este numit drept infiltrare a psihologiei în domeniile culturii. Acest proces constituie o parte componentă a unei cauze mai generale, cunoscută sub denumirea diferențierea și integrarea științelor. Semnificația procesului de infiltrare a psihologiei constă în faptul că el a condus la apariția unui tip nou de științe, care au ca obiect de studii factorul obiectiv îngemănat într-un tot întreg cu cel spiritual. Până nu demult asemenea îmbinare era caracteristică doar filosofiei, iar astăzi a devenit tipică multor științe, cum ar fi, psihofizica, psihofiziologia, psihobiologia, geopsihologia, psihologia socială, psihoetnologia, psihologia juridică, psihopedagogia, psiholingvistica etc. Prin urmare, pentru prima dată în istoria culturii sfera spiritualului s-a transformat dintr-un segment delimitat de studiu al unor științe aparte, într-o arie vastă de cercetări multidisciplinare, domeniu care continuă să se extindă și să se ramifice.

Înfiltrarea psihologiei a cuprins multe științe sociale și umaniste: etnografia, lingvistica, logica, estetica, dreptul, sociologia, știința istorică. Acest proces a influențat conținuturile și genurile artei. În cadrul filosofiei contemporane el a generat o ramificare a problematicii dedicate spiritualului. Firește că asemenea schimbări de proporții sunt însoțite de modificarea obiectelor de studii, a ansamblului de noțiuni, problematicii, metodologiei de cercetare etc. În contextul acestor procese se înscriu numeroasele căutări teoretice ale istoricilor B. Croce şi I. Huizinga, ideile *Şcolii Analelor de istorie* cu privire la factorul spiritual, problematica filosofiei culturii generată de *Şcoala de la Baden*, opera corespunzătoare a lui O. Spengler, W. Dilthey etc. În știința istorică au loc discuții vii și îndelungate, se observă tentative de a găsi alternative modelelor explicative practicate. Se consideră modalitățile existente sunt insuficiente, unilaterale, deoarece prin prisma lor, omul ca atare, se dizolvă în faptele economice, politice etc.

În cadrul științelor socioumaniste au luat naștere multe inovații fructuoase, care agită spiritele cercetătorilor până în prezent. Astfel, au fost elaborate conceptele „spiritul național"

(Voltaire), „caracter al poporului” (D. Hume), „caracter al rasei și speciei” (I. Kant), „suflet al poporului” (M. Lazarus, H. Steinthal), „psihologia popoarelor” (W. Wundt), „mentalitate” (Școala Analelor de istorie), „stil istoric de gândire științifică” (M. Born), „stil de gândire artistică” (teoria artei), „paradigmă” (T. Kuhn) ș.a. Factorul psihologic s-a extins în multiple domenii ale artei cristalizându-se în noi genuri, precum *romanul psihologic*, *nuvela psihologică*, *piesa psihologică de teatru*, *detectivul psihologic*, *memorialistica psihologică*. Ele au cucerit rapid publicul larg și au devenit un atribut inseparabil al artei contemporane.

Factorul spiritual s-a integrat profund și în conținuturile filosofiei occidentale. Fiind un element constitutiv de la originea ei, acest factor obține la etapa contemporană forme autonome și multiple. Astfel, s-au format orientări de rezonanță ce au ca obiect de studii diverse formațiuni spirituale: fenomene ale conștiinței (fenomenologia), interpretarea textului și a fenomenelor culturii spirituale (hermeneutica), psihanaliza culturală (freudismul și neofreudismul), frământările ființei umane vizavi de existența proprie în lume (existențialismul), potențialul creativ al personalității și condițiile sociale (personalismul francez), logica și limbajul științei (neopozitivismul), natura structurală și funcționarea fenomenelor spirituale ale societății, a poveștilor, mitului, a gândirii omului primitiv etc. (structuralismul).

Scara schimbărilor structurale și substanțiale provocate de infiltrarea psihologiei în cultură este destul de impresionantă. Totodată, multe din inovații au fost însoțite de numeroase extreme provocătoare, tratări simpliste ale fenomenelor sociale și istorice, stârnind la specialiști reproșuri, recuzări și o atitudine nihilistă, precaută față de tot ce se referă la extinderea psihologiei în cultură. Dar, a evalua procesele de infiltrare a psihologiei doar sub aspect negativ și a reduce rolul lor la consecințe similare constituie o abordare superficială ce nu corespunde realității. Astfel, estimarea pozitivă a proceselor de infiltrare a psihologiei și desemnarea lor terminologică rămâne o problemă actuală. Termenii „psihologism”, „psihologizare”, care este utilizeazată pentru asemenea obiective, posedă un conținut imperfect, în mare măsură, negativ și similar. În literatura de profil există tentative de a desemna procesele vizate cu conceptul „psihologism”. Dar, care termen va fi preferat de investigatori, va demonstra viitorul. Cât privește rolul filosofiei de a generaliza și conceptualiza procesele de infiltrare continuă a psihologiei, ramificarea lor, va spori cu siguranță.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Analiza studiilor bazate pe abordarea logică a fenomenelor culturii spirituale dezvăluie un proces evolutiv de formare a unui obiect nou de cercetare denumit recent, după o evoluție continuă, „domeniul spiritual al vieții sociale” [22, 23, 24].

2. Studiile fundate pe abordarea logică a realității spirituale descrise în această lucrare (conceptul iluminiștilor francezi „ideologie”, *Filosofia spiritului* lui Hegel, *Legea celor trei stări ale evoluției spiritului uman* a lui A. Comte, „formula cu cinci elemente” a lui G. Plehanov, studiile lui Freud în cultura spirituală, structuralismul, concepția „structura conștiinței sociale”, conceptele „viață spirituală a societății”, „producție socială” și „domeniul spiritual al vieții sociale”, fiind teorii ale diferitor orientări filosofice, reprezintă un lanț investigațional unic în cadrul compartimentului de cercetări „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale” [22, 23, 24].

3. „Trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale” constituie un obiect original de cercetare al filosofiei sociale și un produs istoric, iar studiile consacrate abordării logice examinate în ordinea lor cronologică dezvăluie evoluția lui. Istoria formării domeniului vizat demonstrează în desfășurarea sa anumite puncte de marcare. Punctul de plecare al acestui proces îl constituie conceptul iluminiștilor francezi „ideologie”, iar prima formă sintetică a conținuturilor elaborate în decurs de peste un secol o reprezintă concepția „structura conștiinței sociale” [23].

4. Concepția „structura conștiinței sociale” reprezintă un mod sintetic al conținuturilor abordării logice, dar, totodată, nu constituie o soluționare a problemelor domeniului spiritual al vieții sociale. Doctrina în cauză este bazată pe revizuirea empirică a conținutului teoretic al noțiunilor filosofice și reprezintă, în fond, o tratare în spirit pozitivist. Valoarea concepției date, cu excepția formei ei sintetice, este una indirectă – evidențierea unui șir de probleme metodologice susceptibile pentru studiul ulterior al domeniului spiritual al vieții sociale [17, 19].

5. Cele mai importante probleme înaintate în cadrul studiului filosofic bisecular al compartimentului „trăsături generale ale realității spirituale” sunt: determinarea specificului comun al fenomenelor culturii spirituale și modului lui de evidențiere, justețea examinării bazate pe utilizarea categoriei „conștiință socială”. Soluționarea primei probleme ar deschide orizonturi largi de cercetare, iar soluționarea celei de a doua, ar elibera studiul filosofic al fenomenelor spirituale de repere conceptuale incorecte [19].

6. Utilizarea categoriei „conștiință socială” în afara problemei fundamentale a filosofiei sau tratarea empirică a noțiunii respective are la bază satisfacerea multiplelor obiective ale studiului „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale”. Faptul în cauză conduce la ideea că critica acestei modalități de cercetare nu poate epuiza o asemenea abordare, deoarece necesitățile studiului în cauză rămân nesatisfăcute. Unica cale de a stopa utilizarea tratării incorecte și a orienta studiul existent într-o direcție fructuoasă, o constituie elaborarea unui nou

ansamblu noțional în corespundere cu obiectivele cercetării „trăsături generale ale realității spirituale” [19].

7. Dintre problemele inițiale ale studiului filosofic „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale” – formarea compartimentului de investigații și denumirea lui, elaborarea metodologiei adecvate de cercetare, coraportul elementelor de bază, specificul comun al fenomenelor culturii spirituale – au fost soluționate și acceptate doar prima dintre ele. Cât privește celelalte probleme relevate, ele rămân în proces de discuție și examinare.

8. Modul de evidențiere a specificului comun al fenomenelor culturii spirituale reprezintă pentru filosofie o problemă seculară, iar pentru studiul „trăsăturile ei generale” un laitmotiv pregnant ce se manifestă în natura spirituală a realității la G. Hegel, în spiritul uman ca factor determinant al dezvoltării societății la A. Comte, în psihologia socială la G. Plehanov, în tratarea psihanalitică a fenomenelor culturii spirituale la S. Freud, în natura structurală a spiritualului dezvăluită în vizorul structuralismului, în criteriile tipului istoric al conștiinței sociale din cadrul concepției „structura conștiinței sociale”. Soluționarea acestei probleme fundamentale depinde, în mare măsură, de răspunsurile la subiectele de bază ale studiului filosofic „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale”: reprezentarea lor ca un tot întreg, stabilirea legităților istorice ale realității spirituale.

9. Factorii de impulsionare a cercetării fenomenelor culturii spirituale se schimbă în mod periodic. Fenomenul tipic al etapei contemporane – infiltrarea psihologiei în științele particulare și artă, fiind lipsit de limitele factorilor anteriori - exercită o influență fără precedent. În condițiile, când cercetările specificate se lărgesc în permanență, sporește, în mod semnificativ, rolul filosofiei pentru valorificarea acestor procese, pentru elaborarea mijloacelor metodologice susceptibile studiului „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale” [18, 20, 21].

Pornind de la concluzii, au fost formulate următoarele **recomandări**:

1. Este necesar de a completa evaluarea abordării logice a fenomenelor culturii spirituale cu estimarea tratării lor culturologice. Această completare ar conduce la perfecționarea instrumentarului evaluativ, la confirmarea definitivă a efectului fructuos al reperelor metodologice noi pentru estimarea studiului fenomenelor menționate, precum și pentru cuprinderea lui integrată, tratarea lui în mod conceptualizat și structurat.

2. În baza studiului elaborat considerăm actuală activitatea de profilare a noilor forme de manifestare a abordării logice pentru a completa tabloul cercetării schițat în linii generale.

3. Ar fi salutabil de a întreprinde studii analitice desfășurate ale orientării investigaționale, bazate pe utilizarea categoriei „conștiință socială”, cu scopul de a elucida posibilitățile ei metodologice, a generaliza asemenea practică de studiere. Activitățile respective

ar crea o baza ideatică ilustrativă pentru a convinge cercetătorii fenomenelor culturii spirituale de a se dezice de repere conceptuale incorecte, ar stimula căutarea unor noi modele de studii [17, 19].

4. Considerăm oportună continuarea studiului problemei cu privire la specificul comun al fenomenelor culturii spirituale, al modului lui de evidențiere, fapt ce ar impulsiona, în mod considerabil, cercetările teoretice ale trăsăturilor generale ale realității spirituale.

5. Procesul de infiltrare a psihologiei în științele particulare, în diverse domenii ale culturii și, respectiv, în analiza fenomenelor ei spirituale, rămâne la etapa actuală un fenomen neevaluat la valoarea importanței lui. Aceste modificări necesită mai multă atenție pentru a face față schimbărilor condiționate de procesul vizat [20, 21].

6. Rezultatele și materialele tezei de doctor trebuie utilizate la predarea cursurilor *Filosofie, Filosofie socială* în cadrul compartimentelor „Societate", „Domenii ale vieții sociale" sau cursului aparte *Probleme filosofice ale psihologiei* pentru a atrage atenția tineretului studios la procesele neordinare de integrare a psihologiei cu numeroase științe, la tendințele și consecințele acestui fenomen pentru dezvoltarea și studiul adecvat al culturii intelectuale [20, 21].

BIBLIOGRAFIE

1. Bloch, M. *Regii taumaturgi: Studiu de istorie a mentalităţilor*. Traducere de Val Panaitescu. Iași: Ed. Polirom, 1997. 304 p.
2. Boboc, A. *„Psihologia popoarelor" în contextul reconstrucției moderne în filosofie: de la Lazarus şi Steinthal la W. Wundt şi C. Rădulescu-Motru*. În: Studii de istorie a filosofiei universale. Vol. XXV. București: Ed. Academiei Române, 2017, p. 97-140.
3. Capcelea, V. *Filosofia socială: curs universitar*. București: Ed. Pro Universitaria, 2019. 417 p.
4. Capcelea, V.; Movileanu, P.; Braga, M. *Viața spirituală a societății*. În: Capcelea, V.; Movileanu, P.; Braga, M. Filosofie socială. Manual pentru instituțiile de învățământ superior cu profil economic, tehnic și tehnologic. Chișinău: S. n., 2019, p. 106-126.
5. Cassirer, E. *Filosofia formelor simbolice*. Vol. I-II. Pitești: Ed. Paideia, 2015.
6. Chelcea, S. *Un secol de cercetări psihosociologice*: *1897-1997*. Iaşi: Polirom, 2002. 232 p.
7. Comte, A. *Legea celor trei stări*. În: Bagdasar, V., Bogdan, V., Narey. Antologie filosofică: Filosofi străini. Postfață de prof. univ. dr. Gh. Vlăduțescu. Chișinău: Ed. Uniunii Scriitorilor, 1996, p. 496-498.
8. David, D. *Psihologia poporului român: Profilul psihologic al românilor într-o monografie cognitiv-experimentală*. Iași: Polirom, 2015. 400 p.

9. Drăghicescu, D. *Din psihologia poporului român.* Bucureşti: Ed. Vicovin, 2013. 572 p.
10. Erikson, E.H. *Psihanaliză şi istorie: Tânărul Luther*. Traducere de Diora Maria Străinu. București: Ed. Trei, 2001. 264 p.
11. Freud, S. *Prelegerea a 35-a: Despre o concepție asupra lumii*. În: Freud, S. Opere esențiale. Vol. I-XI. București: Ed. Trei, 2009. Vol. I. Introducere în psihanaliză, p. 687-715.
12. Hegel, G. *Fenomenologia spiritului*. Traducere de V. Bogdan. București: Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2010. 472 p.
13. Huizinga, I. *Amurgul Evului Mediu: Studiul despre formele de viață și de gândire din secolele al XIV-lea și al XV-lea în Franța și în Țările de Jos.* București: Ed.Meridiane, 2003. 586 p.
14. Hume, D. *Despre caracterele naționale*. În: Hume, D. Eseuri politice. București: Ed. Humanitas, 2005, p. 136-156.
15. Kant, I. *Caracterul poporului, rasei, speciei*. În: Kant, I. Antropologie din perspectivă pragmatică. Traducere, note, studiu, bibliografie de R. Croitoru. Oradea: Ed. Antaios, 2001, p. 246-274.
16. Noica, C. *Pagini despre sufletul românesc*. București: Ed. Humanitas, 2014. 112 p.
17. Parnovel, V. *Concepția structurii conștiinței sociale: istoria criticii unei erori și obiectivele investigațiilor contemporane*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe politice. AȘM, Institutul de Filosofie, Sociologie și Științe politice. Chișinău, 2008, nr.8 (148), p. 145-150.
18. Parnovel, V. *Evaluarea psihologismelor culturii intelectuale: schimbarea situației cognitive*. În: Studia Universitatis: Revista științifică (Serie Științe Umanistice). Chișinău: CEP USM, 2009, nr. 10 (30), p. 9-13.
19. Parnovel, V. *Utilizarea confuză a categoriei „conștiință socială" în afara problemei fundamentale a filosofiei: istorie, motive, consecințe, lecții*. În: Studia Universitatis: Revista științifică (Serie Științe Umanistice), Chișinău: CEP USM, 2010, nr. 10 (40), p. 96-101.
20. Parnovel, V. *Integrarea științelor sociale și umaniste cu psihologia: lărgirea cercetării factorului spiritual*. În: Anuarul Catedrei de științe socioumane: 2011/2012. US „A.Russo" din Bălți. Bălți: Presa Universitară Bălțeană, 2012, p. 76—86.
21. Parnovel, V. *Psihologismul, tendință nouă în dezvoltarea științei și culturii contemporane*. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Umanistice). Revistă Științifică. Categoria C. Chișinău: CEP USM, 2014, nr. 4 (74), p. 8-13.

22. Parnovel, V. *Precepte ale studiilor lui S. Freud despre fenomenele culturii spirituale*. În: Relevanță și calitatea formării universitare: Competențe pentru prezent și viitor. Materialele Conferinței științifice internaționale, 8 octombrie 2015, Bălți. Vol II. Bălți: S.n., 2016, p. 185-187.
23. Parnovel, V. *Învățătura iluminiștilor francezi despre ideologie: două linii de evoluție*. În: Anuarul Catedrei de științe socioumane și asistență socială: 2015/2016. US „A. Russo" din Bălți. Bălți: Presa Universitară Bălțeană, 2016, p. 60-66.
24. Parnovel, V. *„Formula cu cinci elemente" a lui G.V.Plehanov – pas respins nefondat în cercetarea teoretică a fenomenelor culturii spirituale*. În: Anuarul Catedrei de științe socioumane și asistență socială. Bălți: US „A. Russo", 2017, p. 94-100.
25. Parnovel, V. *Confruntarea „istoriei mentalităților" cu „istoria ideilor": unilateralitudinea mutuală a abordărilor*. În: Tradiție și inovare în cercetarea științifică. Ediția a VII-a. Materialele Colloquia Professorum din 12 octombrie 2017. Bălți: Centrul editorial universitar, 2018, p. 161-166.
26. Parnovel, V. *Caracterul problematic al conceptului „mentalitate" sub aspect metodologic*. În: Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței științifice consacrată Zilei mondiale a filosofiei, 16 noiembrie 2017, Chișinău. Chișinău: US „D. Cantemir", Institutul de istorie, 2018, p. 139-142.
27. Protopopescu A. *Romanul psihologic românesc*. Ed. a 2-a. Pitești: Ed. Paralela 45, 2000. 279 p.
28. *Psihologism și antipsihologism: ipostaze istorice*. Iași: Ed. Ștefan Lupașcu, 2005. 351 p.
29. Rădulescu Motru, C. *Psihologia poporului român*. București: Ed. Paideia, 2012. 275 p.
30. *Toynbee, Ar*. *Studii asupra istoriei*. București: Ed.Humanitas, 1997. 787 p.
31. Weber, M. *Teorie și metodă în științele culturii*. Trad. de V. Râmbu și J. Klush. Iași: Ed. Polirom, 2001. 184 p.
32. Алексеев, П.В. *Социальная философия*: Уч. пос. Москва: Изд-во Проспект 2017. 256 с.
33. Барулин, В.С. *Диалектика сфер общественной жизни*. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1982. 230 с.
34. Барулин, В.С. *Духовная жизнь общества*. В: Барулин В.С. Социальная философия: Уч. для вузов, изд. 2-ое, испр. и доп. Москва: ФИАР-ПРЕСС, 2002, с. 186-218.
35. Гуревич, А.Я. *История и психология*. В: Психологический журнал, 1991, Т. 12, № 4, с. 3-15.

36. *Духовное производство: Социально-философский аспект проблемы духовной деятельности*. Отв. ред. Толстых В.И. Москва: Изд-во Наука, 1981. 352 с.
37. Любомирова, Н.В., Толстых, В.И. *Социально-философский анализ сознания: Познавательная ситуация*. В: Вопросы философии, 1986, № 10, с. 35-48.
38. *Психологизм*. В: Словарь философских терминов. Науч. ред. проф. В.Г. Кузнецова. Москва: ИНФРА-М, 2005, с. 458-460.
39. Уледов, А.К. *Структура общественного сознания: Теоретико-социологическое исследование.* Москва: Мысль, 1968. 324 с.
40. Уледов, А.К. *Духовная жизнь общества: Проблемы методологии исследования*. Москва: Мысль, 1980. 272 с.
41. DeMause, L. *The New Psychohistory*. New York: Psychohistory Press, 1975. 313 p.
42. Dosse, F. *Histoire du structuralisme*. Tomes I-II. Paris: Ed. La decouverte, 1991-1992.
43. Endel, L. *The psychological novel* (*1900-1950*). London: Hart-Devis, 1955. 147 p.
44. *Europaeische Mentalitaetsgeschichte: Hauptthemen in Einzeldarstellungen.* Herausgegeben von Peter Dinzelbacher. Stuttgart: Alfred Kroener Verlag, 1993. 663 p.
45. *Mentalite*. În: Grand dictionnaire encyclopedigue Larousse Universal en 15 voumes (Grand Larousse Universal). V.10. Paris: Ed. Larousse, 1989, p. 6834-6835.

LUCRĂRI ȘTIIJNȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

Articole reviste științifice naționale, categoria B și C:

1. Parnovel, V. *Concepţia structurii conştiinţei sociale: istoria criticii unei erori şi obiectivele investigaţiilor contemporane*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe politice. AȘM, Institutul de Filosofie, Sociologie și Științe politice. Chișinău, 2008, nr. 3 (148), p. 145-150. ISSN 1857-2294.
2. Parnovel, V. *Evaluarea psihologismelor culturii intelectuale: schimbarea situaţiei cognitive*. În: Studia Universitatis: Revista științifică (Serie Științe Umanistice). Chișinău: CEP USM, 2009, nr. 10 (30), p. 9-13. ISSN 1857-209 X.
3. Парновел, В. *Современный взгляд на «пятичленную формулу» Г.В. Плеханова.* În: Studia Universitatis: Revista științifică (Serie Științe Umanistice). Chișinău: CEP USM, 2009, nr. 10 (30), p. 14-18. ISSN 1857-209 X.
4. Parnovel, V. *Utilizarea confuză a categoriei „conştiinţă socială" în afara problemei fundamentale a filosofiei: istorie, motive, consecinţe, lecţii.* În: Studia Universitatis: Revista științifică (Serie Științe Umanistice). Chișinău: CEP USM, 2010, nr. 10 (40), p. 96-101. ISSN 1857-209 X.
5. Parnovel, V. *Psihologismul, tendinţă nouă în dezvoltarea ştiinţei şi culturii contemporane*. În: Studia Universitatis Moldaviae (Serie Științe Umanistice). Revistă Științifică. Categoria C. Chișinău: CEP USM, 2014, nr. 4 (74), p. 8-13. ISSN 1811-2668.

Articole în culegeri naționale:

6. Parnovel, V. *Dezvoltarea spirituală a societății: formarea unui domeniu nou de cercetare și rolul filosofiei în acest proces.* În: Rolul filosofiei în contextul științei contemporane. Materialele Conferinței științifice internaționale, Chișinău, octombrie 2008. Chișinău: ASEM, 2008, p. 150-156. ISBN 978-9975-445-3.
7. Parnovel, V. *Critica temeiului ideatic al concepției despre structura conștiinței sociale*. În: Dezvoltarea învățământului filosofic universitar în Republica Moldova. Materialele Conferinței naționale, Chișinău, iunie 2008. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 46-252. ISBN 978-9975-70-832-6.
8. Parnovel, V. *Precepte ale studiilor lui S. Freud despre fenomenele culturii spirituale.* În: Relevanță și calitatea formării universitare: Competențe pentru prezent și viitor. Materialele Conferinței științifice internaționale, 8 octombrie 2015, Bălți. Vol. II. Bălți: S. n., 2016, p. 185-187. ISBN 978-9975-50-177-4.
9. Parnovel, V. *Confruntarea „istoriei mentalităților" cu „istoria ideilor": unilateralitatea mutuală a abordărilor*. În: Tradiție și inovare în cercetarea științifică. Ediția a VII-a. Materialele Colloquia Professorum din 12 octombrie 2017. Bălți: Centrul editorial universitar, 2018, p. 161-166. ISBN 978-9975-50-225-2.
10. Parnovel, V. *Caracterul problematic al conceptului „mentalitate" sub aspect metodologic*. În: Filosofia și perspectiva umană. Materialele Conferinței științifice consacrată Zilei mondiale a filosofiei. Chișinău, 16 noiembrie 2017. - Chișinău: US „D. Cantemir", Institutul de istorie, 2018, p. 139-142. ISBN 978-9975-933-99-5.
11. Парновель, В. *Теоретические основы концепции структуры общественного сознания.* В: Analele Institutului Umanistic Contemporan. Труды Современного гуманитарного института. Fasc. 4. Chișinău: IUC, 2007, p. 126-132. ISBN 978-9975-9935-1-7.
12. Parnovel, V. *Integrarea științelor sociale și umaniste cu psihologia: lărgirea cercetării factorului spiritual*. În: Anuarul Catedrei de științe socioumane: 2011/2012. US „A. Russo" din Bălți. Bălți: Presa Universitară Bălțeană, 2012, p. 76-86. ISBN 978-9975-50-089-0.
13. Parnovel, V. *Învățătura iluminiștilor francezi despre ideologie: două linii de evoluție*. În: Anuarul Catedrei de științe socioumane și asistență socială: 2015/2016. US „A. Russo" din Bălți. Bălți: Presa Universitară Bălțeană, 2016, p. 60-66. ISBN 978-9975-50-186-6.
14. Parnovel, V. *„Formula cu cinci elemente" a lui G.V. Plehanov – pas respins nefondat în cercetarea teoretică a fenomenelor culturii spirituale.* În: Anuarul Catedrei de științe socioumane și asistență socială. Bălți: US „A. Russo", 2018, p. 94-100. ISBN 978-9975-50-216-0.

ADNOTARE

PARNOVEL Valeriu, „Reevaluarea conceptelor realității spirituale: aspecte logico-metodologice ale domeniului". Teză de doctor în filosofie la specialitatea ştiinţifică 631.01 – Ontologie și Gnoseologie. Chișinău, 2019

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie din 249 titluri, 138 de pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 14 lucrări ştiinţifice.

Cuvinte-cheie: *realitate spirituală, abordare culturologică a fenomenelor culturii spirituale, abordare logică a fenomenelor culturii spirituale, tratare teoretică a conștiinței sociale, tratare empirică a conștiinței sociale, forme de tratare simplistă a fenomenelor culturii spirituale*.

Domeniul de studiu. Prezenta lucrare aparţine domeniului Ontologiei și Gnoseologiei și se referă la metodologia de evaluare a studiilor „trăsături generale ale realității spirituale".

Scopul lucrării constă în reevaluarea de pe poziții noi a conceptelor despre trăsăturile generale ale realității spirituale și fundamentarea ideii că acest proces semnifică formarea unui nou compartiment de cercetare, în cadrul cărui trebuie de evidențiat problemele de ordin logico-metodologic.

Obiectivele lucrării: a evidenția în istoria filosofiei sec. al XIX – începutul sec. al XXI cele mai elocvente tratări ale fenomenelor culturii spirituale, în cadrul cărora s-au inițiat concepte și doctrine despre trăsăturile generale ale realității spirituale (moduri istorice de gândire, periodizare, legități); a argumenta teza că conținutul compartimentului „trăsături generale ale realității spirituale" posedă o evoluție a formării sale, ce constituie bilanțul unui proces bisecular de tratare logică a fenomenelor culturii spirituale; a scoate în evidență originea formării noului obiect de studii „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale", analizând conceptul iluminiștilor francezi „ideologie" din punctul de vedere al proiectului inițial și al evoluției lui ulterioare; a înfăptui o analiză comparată a concepției „structura conștiinței sociale" cu studiile precedente de tratare logică pentru a evidenția legătura lor ideatică și coraportul doctrinei în cauză cu noul obiect de studii „trăsături generale ale fenomenelor spirituale"; a efectua o examinare separată a concepției „structura conștiinței sociale", reieșind din premise metodologice noi, pentru a explica conținutul și deficiențele ei printr-o legătură cauzală unică; a formula cele mai importante probleme metodologice ce derivă din analiza concepției „structura conștiinței sociale" și din studiul filosofic bisecular al domeniului spiritual, specificând valoarea lor pentru cercetarea ulterioară; a profila asigurarea noțională a investigației științifice particulare a trăsăturilor generale ale fenomenelor culturii spirituale și a o compara cu practica similară din cadrul studiului filosofic pentru a stabili corespunderea lor noilor obiective ale cercetării vizate; a reliefa factorii de impulsionare a duratei și extinderii studiului fenomenelor realității spirituale, evidențiind elementul primordial pentru etapa contemporană de cercetări, și a sonda perspectivele acestor investigații.

Noutatea ştiinţifică a tezei de doctor rezidă în: 1) implementarea abordării logice în activitatea de evaluare a cercetărilor realității spirituale ce a perfecționat instrumentarul analitic, oferindu-i noi posibilități de examinare: a structura pluralitatea de investigații în două torente autonome, a analiza în ansamblu studiile bazate pe abordarea logică, a profila problematica lor metodologică; 2) prezentarea compartimentului „trăsături generale ale fenomenelor culturii spirituale", recent constituit în cadrul filosofiei sociale, drept produs istoric al evoluției studiilor de abordare logică a fenomenelor specificate; 3) definitivarea estimării critice a concepției „structura conștiinței sociale", evaluând-o pentru prima dată în mod sistemic, în lumina și contextul studiilor fundate pe abordarea logică; 4) specificarea tratării empirice a categoriei „conștiință socială" în calitate de neajuns esențial al concepției „structura conștiinței sociale", deficiență apreciată după scara și efectele sale ca o formă nouă de interpretare simplistă a fenomenelor culturii spirituale; 5) profilarea extinderii psihologiei în științe și artă ca factor major de influență al cercetării de proporții a fenomenelor culturii spirituale.

Principala problemă ştiinţifică soluționată. În teză s-a demonstrat că studiile fenomenelor realității spirituale efectuate în filosofie și științele particulare s-au soldat cu formarea unui nou compartiment de cercetare, „domeniul spiritual al vieții sociale", fiind evidențiate cele mai importante probleme de ordin logico-metodologic.

Semnificaţia teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării consistă în faptul că rezultatele investigației oferă noi mijloace și posibilități de a trata și continua cercetarea problemelor domeniului spiritual al vieții sociale, ale trăsăturilor lui generale. Materialele elaborate posedă o valoare didactică și educativă. Rezultatele studiilor pot fi utilizate la elaborarea suporturilor de curs la *Filosofie*, *Filosofie socială*, precum și la crearea cursurilor facultative, cum ar fi *Probleme filosofice ale psihologiei*.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Lucrarea constituie un punct de reper atât în activitatea didactică, cât şi în cea practică a filosofilor, a reprezentanților științelor particulare ce se ocupă de metodologia cercetării trăsăturilor generale ale domeniului spiritual al vieții sociale.

РЕЗЮМЕ

ПАРНОВЕЛ Валерий, „Переоценка концепций духовной реальности: логико-методологические аспекты области”. Кандидатская диссертация по специальности 631.01 – Онтология и гносеология. Кишинэу, 2019.

Структура диссертации: введение, три главы, выводы и рекомендации, библиография включает 249 названий, основной текст составляет 138 с. Результаты опубликованы в 14 работах.

Ключевые слова: *духовная реальность, культурологический подход к изучению явлений духовной культуры, логический подход к изучению явлений духовной культуры, теоретическая трактовка общественного сознания, эмпирическая трактовка общественного сознания, формы упрощенческой трактовки явлений духовной культуры*.

Область исследования. Данная работа относится к разделу онтологии и гносеологии и рассматривает вопросы методологии оценки исследований «общие черты духовной реальности».

Цель работы - переосмыслить с новых позиций концепции об общих чертах духовной реальности и обосновать идею о том, что этот процесс означает формирование нового исследовательского раздела, в рамках которого должны быть выделены логико-методологические проблемы.

Задачи исследования: выявить существующие в истории философии XIX- начала XXI вв. наиболее характерные трактовки явлений духовной культуры, в рамках которых были выработаны положения и понятия об общих чертах духовной реальности (исторических типах мышления, периодизации, закономерностях); доказать что содержание раздела „общие черты духовной реальности” имеет историю своего становления, которая является итогом двухвекового процесса рассмотрения явлений духовной культуры в логическом аспекте; установить начало формирования нового раздела изучения „общие черты явлений духовной культуры”, анализируя учение французских просветителей об идеологии с позиции первоначального замысла и его последующей эволюции; провести сравнительный анализ концепции „структуры общественного сознания” с предыдущими исследованиями с логическим подходом для выявления их идейной связи и соотношения этой доктрины с новым разделом изысканий „общие черты духовных явлений”; осуществить на основе новых методологических предпосылках отдельное рассмотрение концепции „структура общественного сознания” для объяснения ее содержания и недостатков единой причинной связью; сформулировать наиболее важные методологические проблемы, что следуют из анализа концепции „структура общественного сознания” и двухвекового философского изучения духовной сферы, определяя их значение для последующего ее исследования; выявить обеспечение частнонаучного изучения общих черт явлений духовной культуры понятиями и сравнить эти подходы с аналогичной деятельностью в философских изысканиях с тем, чтобы установить их соответствие новым задачам исследований; выделить факторы стимулирующие продолжительность и масштаб изучения явлений духовной культуры, отметив основной элемент для современного этапа изысканий, и прозондировать перспективы этих исследований.

Научная новизна работы заключается в: 1) введении логического подхода в деятельность по оценки исследований духовной реальности, что усовершенствовал ее инструментарий, предоставив новые возможности для рассмотрения: структурировать множество изысканий на два автономных потока, проанализировать в совокупности исследования с логическим подходом, выявить их методололгическую проблематику; 2) в изображении раздела „общие черты явлений духовной культуры”, недавно учрежденного в рамках социальной философии, как продукта эволюции исследований с логическим подходом к изучению указанных явлений; 3) в завершении критической оценки концепции „структура общественного сознания”, впервые рассматривая ее в систематическом виде, в свете и контексте исследований с логическим подходом; 4) в установлении эмпирического толкования категории „общественное сознание” в качестве основного недостатка концепции „структура общественного сознания”, недостатка что по масштабу и своим последствиям оценивается как новая упрощенная форма трактовки явлений духовной культуры; 5) в обозначении проникновения психологии в науку и искусство как главного фактора влияния на размах исследований явлений духовной культуры.

Основная решенная научная проблема. В диссертации было показано, что исследования явлений духовной реальности, проводимые в философии и частных науках, привели к формированию нового раздела исследования, духовной сферы социальной жизни, и осознанию широкого круга его методологических проблем.

Теоретическая значимость и прикладное значение диссертации состоит в том, что результаты изучения предоставляют новые средства и возможности для исседоваения проблем духовной сферы, ее общих черт. Материалы диссертации имеют дидактическую и воспитательную ценность и могут быть использованы при разработки учебных курсов по философии, социальной философии, или при создании таких спецкурсов, как Философские проблемы психологии.

Внедрение научных результатов. Работа представляет собой определенный ориентир в преподавательской и в практической деятельности философов и представителей частных наук, занимающихся методологией изучения общих черт духовной сферы общества.

ABSTRACT

PARNOVEL Valeriu, „Reassessing the concepts of spiritual reality: logico-Methodological aspects of the domain„ PhD thesis in philosophy at scientific specialty 631.01 – ontology and gnoseology. Chişinău, 2019.

Thesis Structure: Introduction, 3 Chapters, general conclusions and recommendations, bibliography consisting of 249 titles, 138 basic text pages. The results are published in 14 scientific works.

Keywords: *spiritual reality, cultural approach to the phenomena of spiritual culture, logical approach to the phenomena of spiritual culture, theoretical treatment of social consciousness, empirical treatment of social consciousness, simplistic treatment forms of the phenomena of spiritual culture*.

Field of study. This paper belongs to the field of ontology and gnoseology and refers to the methodology for evaluating studies „general traits of spiritual reality".

The purpose of the paper is to reassess the concepts of the general features of spiritual reality and to substantiating the idea that this process signifies the formation of a new research compartment, in which it is necessary to highlight Logico-Methodological issues

Objectives of the paper: to highlight in the history of the 19TH Century philosophy – the beginning of the 21ST century the most eloquent treatment of the phenomena of spiritual culture, in which concepts and statements were initiated about the general traits of spiritual reality (Historical ways of thinking, periodization, legities); to argue that the contents of the compartment „general traits of spiritual reality" possess an evolution of its formation, which constitutes a balance of a bisecular process of logical treatment of the phenomena of spiritual culture; to highlight the origin of the formation of the new object of study „general traits of the phenomena of spiritual culture", analyzing the concept of French illusionists „ideology" from the point of view of the original project and its subsequent evolution; to perform a comparative analysis of the conception of the „structure of social conscience" with previous logical treatment studies to highlight their ideatica connection and the correlate of doctrine in question with the new object of study „general traits of Spiritual phenomena"; to conduct a separate examination of the concept of the „structure of social conscience", from new methodological premises, to explain its content and shortcomings through a single causal link; to formulate the most important methodological problems deriving from the analysis of the conception of the „structure of social conscience" and from the biecular philosophical study of the spiritual field, specifying their value for its subsequent research; to profile the notional assurance of the particular scientific investigation of the general traits of the phenomena of spiritual culture and to compare it to the similar practice in the philosophical study in order to establish their compliance with the new objectives of the research; to sketch the factors of boosting the duration and expansion of the study of the phenomena of spiritual reality, highlighting the major element for the contemporary stage of research, and probe the prospects of these investigations.

The scientific novelty of the PhD thesis resides in: 1) Implementation of the logical approach in the activity of assessing the research of spiritual reality that perfected analytical instrumentation, giving new possibilities for examination: to structure the plurality of investigations into two autonomous torrents, to analyse overall studies based on the logical approach, to profiling their methodological problems; 2) Presentation of the compartment „general traits of the phenomena of spiritual culture", recently constituted in the framework of social philosophy, as a historical product of the evolution of studies of logical approach to specified phenomena; 3) Finalizing the critical estimate of the conception „structure of social conscience", evaluating it for the first time systemically, in the light and context of studies with logical approach; 4) Specifying the empirical treatment of the category „Social conscience" as the essential drawback of the conception „structure of social conscience", the deficiency appreciated by the scale and its effects as a new form of simplistic interpretation of phenomena Spiritual culture; 5) Profiling the expansion of psychology in science and art as a major factor of influence of the proportions of spiritual culture phenomena.

The main scientific problem resolved. In the thesis it was shown that the studies of the phenomena of spiritual reality performed in philosophy and private sciences were the formation of a new research compartment, „the spiritual field of social life", highlighting the most important logico-methodological issues.

The theoretical significance and the applicative value of the work consist in the fact that the results of the investigation provide new means and possibilities to treat and continue researching the problems of the spiritual field of social life, its general traits. The elaborate materials possess a didactic and educational value. The results of the studies can be used to develop the course supports in Philosophy, Social philosophy, as well as to create optional courses such as Philosophical issues of psychology.

Implementation of scientific results. The work is a landmark in both the didactic and practical activities of the philosophers, the representatives of the particular sciences dealing with the methodology of research of the general traits of the spiritual field of social life.

PARNOVEL Valeriu

Reevaluarea conceptelor realității spirituale: aspecte logico-metodologice ale domeniului

631.01 Ontologie și Gnoseologie
Rezumatul tezei de doctor în filosofie

Aprobat spre tipar: 17.12.2019 Formatul hârtiei 61x86 1/16
Hârtie ofset. Tiraj ofset. Tiraj 50 ex.
Coli de tipar: 1,1 Comanda nr. 1556

Tipografia Indigou Color, mun. Bălți, str. Pușkin, nr. 38.